

Girobanker i vore Dage.

Af

I. Heckscher.

Da den ærværdige »Hamburger Bank« efter en Levetid af noget over halvtredje Hundrede Aar endte sine Dage med Udgangen af 1875, forsvandt den sidste Repræsentant for de Pengeinstituter, der under Navn af Girobanker siden Bankvæsenets Barndom havde spillet en ledende Rolle i Evropas økonomiske Politik. indtil de efterhaanden maatte vige Pladsen for nyere Tiders forandrede Opfattelse af den offentlige Kredits Opgave og Midler. I Italien, Bankvæsenets Hjemsted, havde Venedigs Bank eller rettere den Flerhed af Banker, der suksessivt overtog Pladsen som Dogestadens Pengebevarer. allerede i Middelalderen domineret Sydevropas Handel. Efter dens Forbillede dannede der sig — vistnok navnlig i det 16de og Begyndelsen af det 17de Aarhundrede — rundt om i Evropa store Instituter, tildels af international Betydning, saaledes bl. a. Bankerne i Genua, Antwerpen, Nürnberg, Rotterdam og fremfor alle Amsterdams Bank (oprettet 1609), der tilligemed Hamburgs (opr. 1619) i lange Tider udgjorde de nordiske Landes nærmeste Depot for ædle Metaller.

Det var dog kun faa at disse Girobanker, der strakte deres Virksomhed ned til vore Dage. Siden Krisen i 1795, der røbede Amsterdambankens ulovlige Laanetransaktioner og bibragte dens Kredit det afgørende Stød, tilbragte den en vegeterende Periode, indtil den endeligt ophævedes 1820; Venedigs Bank var allerede ophørt i 1808. Kun Hamburgs Bank holdt Traditionen ved Magt trods den alvorlige Hjem søgelse, der ramte den i November 1813, dengang Napoleons Hær under Davoust udplyndrede den for alt, hvad den gemte i sine Kældere, og den stod endnu uden Plet paa sin Anseelse, da dens Forvandling til en Afdeling af den nye tyske »Rigsbank« i 1875 blev besluttet. Men den havde da i Virkeligheden ogsaa overlevet sig selv; dens Opgave var løst, og de nye Formaal, Tiden stillede Bankvæsenet, kunde den efter hele sin Organisation ikke fyldestgøre. De gamle Girobankers Tid var forbi.

Disse Bankers oprindelige Opgave bestod som bekendt først og fremmest i Hævdelsen af en konstant Møntværdi overfor den babyloniske Forvirring, som fulgte af Møntregalets Udstrækning til de mange smaa Stater og Landsherrer, og overfor de store Friheder, man i hine Tider tog sig med Hensyn til Møntens Forringelse og Beklipning. Dernæst bestod den i at skabe et sikkert Opbevaringssted for Værdier, som Retsusikkerheden gjorde det til en Byrde at gemme paa. Men endeligt var deres Opgave den at tilvejebringe et let Omsætningsmiddel paa en Tid, hvor Banksedlen var ukendt eller dog kun lidet benyttet og Vexelomsætningen bunden ved mange Baand, som senere Tider have løsnet, og det var netop i denne Egenskab, at de fik Navnet Girobanker. Thi i den Kreds (giro)

af Kunder, der benyttede samme Bank, foregik Omsætningen fra et Punkt i Periferien til et andet gennem Banken som Centrum. En Ordre fra den ene Kunde til Banken om Overførelse af en Del af hans Indskud til en anden Kundes Konto sparede Parterne Brug af Penge eller Vexler, og Lettelsen derved var saa stor, der knyttede sig en saa betydelig Fordel til at kunne aabne Konto i en Bank med paalideligt, uforanderligt Metalfond, at »Bankpenge« i Reglen vandt et Agio i Forhold til den effektive Møntsort, Kurantmønten. Der kunde derfor paa den ene Side opkræves en Afgift for de Tjenester, Banken gjorde Publikum, og Banken var paa den anden Side strængt forpligtet til at afholde sig fra alle selvstændige Forretninger, der kunde sætte Indskudenes Sikkerhed paa Spil. Den lignede snarere et Regeringskontor, strængt bunden af Reglementer og Taxter som den var, end en Købmandsvirksomhed, som stræbte efter Vinding.

Denne Girovirksomhed, der tildels var en Arv fra Vexelmessernes saakaldte »Skontration« — Opgørelse af gensidige Fordringer mellem Messens Deltagere ved indbyrdes Sammenregning og Kompensation — udgjorde ganske vist for sin Tid et ejendommeligt og for et ufuldkomment Omsætningsliv uundværligt Hjælpe-middel; men det er let at fatte, at Instituter med en saa begrænset Virkekreds ikke kunde mætte Nutidens Trang til Kredit: de savnede nemlig fuldstændigt Expansionsevne, Mulighed for at understøtte Omsætningen, naar den trængte til Tilskud, og Evne til at regulere Forholdet mellem Tilbud og Efterspørgsel af Kapital. Tydeligst viste dette sig maaske under Krisen 1857, da mangen en af Hamburgs Købmænd troede, at den

gamle Hansestads yderste Dag stod for Døren og da hele dette rige Samfund, der stolt havde foragtet Banksedlen som et unaturligt, overflødig Kreditmiddel, i Angst og Bæven paakaldte kunstige Forholdsregler, der kunde redde den solide og forstandige Købmandstand fra at styrte i Afgrunden i Hælene paa Spekulanter og letsindige Blankokreditorer. Thi medens hele Verden trængte til Penge, fyldtes Hamburger Banks Kældere mere og mere med Sølv; enhver, som kunde det, bragte sit Gods i Sikkerhed hos den; men selv evnede den ikke at hjælpe i Nøden. Den turde intet laane ud, som en Cerberus maatte den ruge paa de Skatte, der betroedes den. Først da Statskassen gav efter for det uhyre Tryk og med offentlige Midler indrettede baade en Diskontokasse og en Lombardkasse, først da vovede man ogsaa at gøre et Brud paa Bankens Grundsætning, den absolute Passivitet, og man gjorde Brug af 5 Mill. Mk. Bko. af Bankens Midler til Diskontokassens Oprettelse*). Der laa heri den tydeligste Erkendelse af, at det, Tiden trængte til, var Kreditinstituter med frie Hænder og aabent Øje for skiftende Konjunkturer, og man tør vel sige, at i hine sorgfulde Novemberdage skrev Hamburg de gamle Girobankers Dødsdom.

Den Forretningsgren, fra hvilken Girobankerne laante deres Navn, er dog ikke uddød med dem. Tværtimod har den i Nutiden opnaaet en Blomstring og et Omfang, der langt overstiger, hvad Fortidens Girobanker kunde opvise, og medens Navnet Giroregninge

---

* Jfr. A. d. Wagner, Die Gold- und Kredittheorie der Peel'schen Bankacte, Wien 1882 S. 279 ff.

jævnslid med andre Udtryk (som »Folio«, »Upp- och Afskrifning«) er bibeholdt mere eller mindre overalt for løbende Indlaanskonti uden Hensyn til, om de benyttes til Girering i teknisk Forstand, har den egentlige Girovirksomhed, Overførsel af Beløb fra Konto til Konto uden Brug af selvstændige Forpligtelseserklæringer, i det sidste Decennium særligt i de tysktalende Lande taget et Opsving, som fortjener den største Opmærksomhed. Det er nogle Hovedtræk af denne Bevægelse, som her søges skildrede*).

I.

Fra at være Opbevaringssteder ere Bankerne i de sidste Aarhundreder mere og mere gaaede over til at blive Kreditanstalter. Hvad der betros dem, skulle de ikke mere gemme under Laas og Lukke; de benytte det til Udlaan. til Hjælp ved Løsningen af Samfundets økonomiske Opgaver og til Nytte for deres Interessenter, som i Bankvirksomheden med Føje se en

*) Som Hovedkilder til denne Fremstilling fremhæves: O. Hübner, Die Banken I—II, H. von Poschinger, Bankwesen und Bankpolitik in Preussen I—III (Berlin 1878—79), H. Hartung, Der Check- und Giroverkehr der deutschen Reichsbank (Berlin 1880), Heinrich Rauchberg, Der Clearing- und Giroverkehr (Wien 1886), R. Koch, Afhandlinger i Busch's Archiv f. Handels- und Wechselrecht 1878 og 1883 og i Ztschr. für das ges. Handelsrecht 1884, A. Simonson, Über Giro- und Checkverkehr in Deutschland i Schmollers Jahrb. f. Gesetzgebung 1884. Endvidere som Materialsamlinger: R. Telschow, Der gesammte Geschäftsverkehr mit der Reichsbank (Berlin og Dresden 1889) samt den tyske Rigsbanks aarlige »Verwaltungsbericht«.

Forretning. Tilliden, som man efter gammel Vane vil lægge ind i alle Kreditforhold, har i den Kredit, Bankerne nyde, faaet et særligt skarpt Udtryk, for saa vidt den angaar ikke blot Viljen og Evnen til at opfylde paatagne Forpligtelser, men ogsaa den Forretningsdygtighed, der bestaar i at organisere og mobilisere Kapitalen, d. e. at samle de ledige økonomiske Kræfter til et virksomt Hele for atter i det rette Øjeblik strax at kunne løsgøre dem. Da Giromidlerne udgøre den mest flydende Bestanddel af de Banken betroede Kapitaler, da det fremfor alt gælder om dem, at de naar som helst kunne kræves tilbage for at gaa op i det daglige Forbrug og den daglige Omsætning, er Faren for Misbrug af slige Midler til Laaneoperationer med langsom Afviklingstid her større end ved nogen anden Bankkredit, Seddeludstedelsen alene undtagen.

Nogen udstrakt Benyttelse af Kreditbankerne som Giroanstalter har man næppe kendt før i de seneste Decennier. Selvfølgelig er der forekommet og vil altid forekomme Overførsler i enhver Bank, saasnart en Bankkunde har et Beløb, som indestaar i Banken, at udbetale til en anden Kunde i samme Bank. Men enten benytter man hertil andre tekniske Midler end Girooverførelsen i egentlig Forstand — det vigtigste er Checken, Bankanvisningen — eller ogsaa spiller denne Overførelse overhovedet for ringe en Rolle i Bankens hele Virksomhed til at fremtræde som selvstændig Forretningsgren.

De ældste Kreditbanker, der vides at have gjort Giroomsætningen til Genstand for systematisk Dyrkning, ere i Tyskland »Bayerische Hypotheken- und Wechsel-

bank« i München (stiftet 1834), »Städtische Bank in Breslau« (stiftet 1848) og navnlig »Berliner Kassenverein«, der stiftedes 1823 af 10 Berlinerfirmaer særligt med det Formaal »at lette Betalingsforretningen i Handel og Vandel derved. at Betalinger i rede Penge fra Haand til Haand gøres overflødige, men dog at benytte de hertil tjenlige kontante Fonder med fornøden Sikkerhed og Forsigtighed«. Medens Omsætningen paa de tvende førstnævnte Bankers Girokonti ikke synes at have frembudt stor Udvikling, hos den bayerske Bank endog af og til viser stærke Tilbageskridt, voxede det berlinske Institut i Betydning. Efterat det (1850) var gaaet over til at blive et Aktieselskab under Navn af »Bank des Berliner Kassenvereins«, opnaaede det Ret til Seddelemmission i begrænset Udstrækning; men fra denne Ret afstod det efter den tyske Rigsbanks Stiftelse (fra 1. April 1876 at regne) for nu at ofre Giroomsætningen sin væsentligste Opmærksomhed. Som Giroanstalt benyttes Banken dog væsentligst kun af Berlins Bankierhuse og nogle større Grossererfirmaer; den virker paa sit Omraade som et Slags Clearinghouse.

Ogsaa i Østerrig, hvor en Girobank af den gamle Type, »Wiener Stadtbanco«, var stiftet 1703, gjordes der tilsvarende Forsøg i dette Aarhundrede, navnlig fra den østerrigske Nationalbanks Side, dog uden synderligt Held. Det er først den nærmest efter »Berliner Kassenvereins« Forbillede 1872 i Wien oprettede »Giro- und Kassenverein«, der kan opvise en ret smuk Udvikling, om denne end langt fra i Omfang kan maale sig med det berlinske Instituts.

Disse tyske Privatforetagender, der her paa ingen Maade ere udtømmende angivne, have vel nok tjent

som Forbilleder ved Organisationen af Girovirksomheden hos det Institut, der har bragt denne Branche til en saa beundringsværdig Fuldkommenhed i de senere Aar: den tyske Rigsbank. Men de have i denne Henseende delt Æren med den tyske Rigsbanks Forfædre i lige Linje: den kongelige Bank i Berlin (af 1765) og dennes Efterfølger: den preussiske Bank (oprettet 1846); thi ogsaa for disse stod Girovæsenet som en nødvendig Bestanddel af Bankvirksomheden — forstaaeligt nok, naar man erindrer, hvorledes det dominerede de to forrige Aarhundreders hele Bankpolitik. For det moderne Girovæsens Tilblivelse har dette historiske Slægtskab en vis Betydning; det skal derfor her i Korthed antydes.

Næsten alle de Projektmagere, hvis uklare Drømme om at skabe Statskassen gyldne Dage forbitrede Frederik den Store Livet, hver Gang han gjorde et nyt Tiløb til at ordne Kreditvæsenet i Preussen, optog Girobanken som Type for den vordende Statsbank. Allerede fra Begyndelsen af det 18. Aarhundrede hævede der sig vægtige Stemmer i Literaturen for Oprettelse af en Girobank i Breslau, og da man for Alvor søgte at tilvejebringe et brugbart Forslag til en preussisk Statsbank, var Forudsætningen stadigt et Giroinstitut efter Amsterdams og Hamburgs Mønster; kun det svimlende Projekt, som (1764) udarbejdedes af v. Calzabigi og i ikke ringe Grad synes at have tiltalt Frederik den Store, brød med dette Udgangspunkt for i Stedet at fremtrylle Billedet af en kolossal Handels- og Seddelbank*). Dette sidstnævnte Projekt strandede nu lige-

---

*) Jfr. Poschinger l. c. I, S. 57 ff.

som alle de ældre, væsentligst paa Købmandsstandens sejge, ihærdige Modvilje mod alle Statsbankplaner. Men Frederik den Store var ikke den, der opgav en Beslutning, og ved Edikt af 17. Juni 1765 grundlagdes endeligt den kongelige Bank som Girobank, med hvilken en Diskonto- og Laanebank skulde forenes; det følgende Aar (1766) udkom udførlige Reglementer for Giro- og Laanebankerne i Berlin og Breslau.

At den stærke Vilje, der havde skabt denne den første preussiske Statsbank, ikke formaaede at gennemføre sit Værk, er bekendt. Der kan her ikke være Tale om at gengive denne Banks lærerige, men lidet lystelige Historie, en Historie, som viser, hvor lidt Dattiden magtede at se stort paa en Plan, der dog var udsprungen af ærlig, uegennyttig Stræben til Bedste for hele Samfundets Opblomstring, men tillige, hvor usikkert Tøjlerne førtes af dem, hvem Ansaret for Opgavens Løsning paahvilede, og hvor store Forsyndelser mod sunde Grundsætninger man da i god Tro kunde begaa. Under den sørgelige Uorden, der udmærkede den kongelige Banks Forhold, navnlig i Begyndelsen af dette Aarhundrede under og efter Krigsperioden omkring 1813, synes Girovæsenet helt at være gaaet i Glemme. Først da Reformbestræbelserne atter tog Fart, genoplivede man i 1834 denne Forretningsgren, som snart viste et betydeligt Opsving under Indflydelse af de Lettelser, der indrømmedes den (Ophævelse af Gebyrer, Tilladelse til at disponere paa Giro-Tilgodehavende mod Lombardsikkerhed m. m.).

Saaledes var Girovæsenet allerede en væsentlig Del af Bankforretningerne, da den Kgl. Bank i 1846 traadte i Likvidation for at forvandles til den Association

mellem Staten og private Interessenter under Navn af »den preussiske Bank«, over hvis Resultat ingen af Parterne har haft Grund til at beklage sig. I denne Banks første Leveaar drev man Giroomsætning ikke alene ved Hovedsæderne i Berlin og Breslau, men ogsaa ved Kontorerne i Königsberg, Danzig, Stettin og Magdeburg. Under D. Hansemanns dygtige Ledelse af Banken (1848—51) viste denne Omsætning Tendens til stærkere Udvikling, og der blev gjort indledende Skridt til at organisere den fyldigere. En ret ejendommelig Form, hvori Banken benyttede sig af Giroregningen til en Slags Seddelemmission ved Siden af den lovligt tilladte, var i denne Periode de »accepterede Giroanvisninger«. En Kabinetsordre af 31. Jan. 1841 tillod nemlig Banken stempelfrit at acceptere Kundernes Anvisninger i Stedet for at betale dem, saa at Udstederen kunde betale med den accepterede Anvisning, der derefter fortsatte sit Omløb som en Slags Banknote. Denne Forretningsbrug, der ikke var af stor Betydning (størst var Omsætningen i 1855, hvor der i Gennemsnit var i Omløb $8\frac{1}{2}$ Mill. Th.) tabte sig dog hurtigt og ophævedes endeligt 1870.

Der vil nedenfor ved Talrækker blive Lejlighed til at paavise Giroomsætningens Gang hos den preussiske Bank. Man vil da se, at Perioden indtil 1869 inkl. ikke viser store Variationer. Men i »Milliardaarene« stige Talrækkerne til betydelige Højder; i 1873 — Pengerigelighedens Kulminationspunkt — voxede Indsætningernes Totalbeløb paa Giro til over 15 Gange det i 1869 indsatte Beløb; og i Gennemsnit indestod i nævnte Aar $86\frac{1}{2}$ Millioner Th. paa Giro mod kun $\frac{1}{4}$ Million i 1869. Aarene 1874—75 medførte vel en

betydelig Nedgang fra disse store Omvæltninger i Pengetilbudet; men det viste sig dog fra 1870 uafbrudt. hvilken overordentligt stor Kapital Banken havde at raade over i Publikums disponible Beholdninger.

Og dog var alt dette kun Begyndelsen. Da den tyske Rigslov af 14. Marts 1875 skabte en »Rigsbank« som det økonomiske Udtryk for Enheden i det nye Riges Husholdning, fik denne Rigsbank (i Lovens § 12) bl. a. den Opgave: »die Zahlungsausgleichungen zu erleichtern und für die Nutzbarmachung verfügbaren Kapitals zu sorgen«, altsaa et udtrykkeligt Fingerpeg henimod Girovæsenet. Man havde dog næppe tænkt sig, at der heri skulde sigtes til andet og mere end en regelmæssig Dyrkning af Indlaansvirksomheden som den historisk var nedarvet fra Bankens Forgænger, den preussiske Bank, der ophørte at fungere ved Udgangen af 1875. Det skyldtes, som det synes, en mere tilfældig Omstændighed, at Opgaven fik en grundigere Løsning. Ganske vist var den Rigsbanken tilstaaede Seddel-emission noget knapt tilmaalt og maatte altsaa opfordre til at søge Indlaansmidler som Erstatning, og sikkert frembød Bankvidenskabens Standpunkt Anledning nok til at henlede Opmærksomheden paa Indlaansforretningen i fortrinlig Grad. Men dertil kom som afgørende Grund (efter O. Koch), at den preussiske Regering opsagde til Udbetaling de retslige Deposita, som baade den Kgl. Bank i Berlin og den preussiske Bank havde kunnet betragte som en normal Driftskapital, og som ved Rigsbankens Overtagelse af Forretningen udgjorde 101 Millioner Mark, et Beløb, som i Løbet af det første Forretningsaar (1876) nedgik til 42

Millioner. En saa stor Formindskelse i Bankens Indlaansmidler maatte alvorligt opfordre til at søge Erstatning ad anden Vej. og da man, sikkert med Rette, gik ud fra, at en til de engelske Sædvaner svarende Brug af Banken som Publikums Kasserer ikke saa snart var at paaregne, fordi den forudsætter en Checkomsætning, noget hvortil Befolkningen skal opdrages, inden den ret indser Fordelene derved, saa valgte man at exploitere Girovæsenet, som det forelaa. Den fra de gamle Girobanker nedarvede Tradition var et historisk Datum til Støtte for, at den tyske Omsætning vilde have let ved særligt i denne Form at tilegne sig nye Metoder for Sparsomhed i Benyttelsen af Penge som Omløbsmiddel.

Erfaringen har i slaende Grad bekræftet Rigtigheden af denne Forudsætning. Som man ventede, steg Indsætningerne paa Giro i Løbet af faa Maaneder; men de steg i en Grad, som man sikkert ikke havde tænkt sig. Medens Indsætningernes Totalbeløb i 1875 hos den preussiske Bank udgjorde c. 406 Millioner Mark (c. 135 Millioner Thaler), var det tilsvarende Tal for de 9 Maaneder af 1876, i hvilke Rigsbankens Girokonto var i Virksomhed, 8392 Millioner Mark, altsaa mere end det Tyvedobbelte af Tallet i 1875 og næsten det Fire-dobbelte af den indtil da ukendte Pengeflod, hvormed Milliardaaret 1873 forsynede Bankens Girokonto. Og siden er Tallet steget og steget, Aar for Aar, saa at det nu atter udgør fire Gange saa meget som i 1876.

Hvilke Midler har man da brugt for at suge Samfundets disponible Midler til Banken? Ikke den Fristelse, der ligger i Løftet om høj Rente; thi Rigsbanken giver overhovedet ingen Rente paa Indlaan, uagtet Bankloven (§ 13.) berettiger den dertil. Kun

ved rent banktekniske Midler, Lettelser for Omsætningslivet, er dette beundringsværdige Resultat tilvejebragt, og da i første Række ved Optagelse af den Tanke, der allerede tidligere var fremkastet af Theoretikere, at benytte Bankens Net af Filialer som Middel til Girotransporter, saa at Beløb med samme Lethed kunde overføres fra Sted til Sted som før fra en Konto i samme Stad til en anden. Rigsbanken har med andre Ord gjort Giroomsætningen fra en lokal til en interlokal Omsætning, den har — som man har sagt — gjort hele Tyskland til »ein Giroplatz«.

II.

Som Skaber af den interlokale Giroomsætning i Tyskland staar den tyske Rigsbank uovertruffen; intet andet Institut har dens Midler til i denne Retning at betjene Publikum. Men Giroomsætningen koncentrerer sig ingenlunde blot hos Rigsbanken. Alle tyske Banker have vel nu deres Girokunder, og det samme gælder endog om de større private Bankierhuse. Forskellen er dels den, at de private Banker og Bankiers i Reglen maa forrente Giromidlerne, mens Rigsbanken forvalter dem rentefrit, dels, at kun meget faa private Instituter ere i Stand til at byde deres Kunder mere end en lokal Girooverførsel; til den interlokale maa de selv som Regel benytte sig af Rigsbanken som Mellemed. Undtagelser findes dog i begge disse Retninger.

Som tyske Banker, der i særlig Grad have oparbejdet deres Girokonti, kunne fremhæves: i Berlin (foruden Berliner Kassenverein, som ovenfor omtalt) Berliner Diskontogesellschaft, Deutsche Bank og

Dresdner Bank, i Hamburg Norddeutsche Bank. Vereinsbank og Commerz- und Diskontobank, i Frankfurt a. M. Frankfurter Bank. Af disse har Deutsche Bank Filialer i Hamburg. Bremen, Frankfurt a. M. og London og Dresdner Bank sit Hovedkontor i Dresden; disse sidste Instituter kunne altsaa i mindre Maalestok foretage interlokale Overførsler. Samtlige disse Banker svare Rente (for Tiden vistnok 1 à 2 pCt. p. a.) af Giromidler, i Reglen dog kun af Beløb over 1000 Mk.

Af ikke ringe Interesse er den tilsvarende Udvikling i Østerrig. Den østerrigsk-ungarske Bank, der som Monarkiets Centralbank havde været nærmest til at træde i den tyske Rigsbanks Fodspor, frembyder paa sin Girokonto Billedet af en forholdsvis ubetydelig, næsten konstant Omsætning fra Aar til Aar. Antallet af dens Girokunder var i Aarene 1876—85 gennemsnitligt kun 15 eller 16, hvilket med andre Ord vil sige, at dens Tjenester i denne Branche alene komme nogle faa store Kasser. men ikke Befolkningen som Helhed til Gode, uagtet dens ikke ubetydelige Filialnet (i Slutningen af 1885: 69 Bankpladser) her kunde gøre Landet stor Nytte. Det er af østerrigske Banker — foruden den før nævnte Wiener Giro- und Cassen-Verein, der bestrider den langt overvejende Del af Giroomsætningen — især den østerr. Creditanstalt für Handel und Gewerbe og Niederösterr. Escompte-Gesellschaft, der har en større Udvikling at fremvise; af noget mindre Betydning i denne Henseende ere Länderbank, Wiener Bankverein, Allgemeine Depositen-Bank og Anglo-Oesterreichische Bank. At ogsaa Østerrigs Bankverden har faaet Øjnene op for Betydningen af et vel udviklet Girovæsen, skyldes for en ikke ringe Del sikkert det

Forsøg paa en Clearinganstalt, der traadte ud i Livet 1872 som Wiener Saldirungs-Verein, og som synes at arbejde sig op til en vis Betydning. Af de nævnte østerrigske Banker give Wiener Giro- und Cassen Verein og den østerrigsk-ungarske Bank ingen Rente paa Giro-midler, de øvrige forrente disse Indlaan efter en lav Rentefod.

Udenfor Privatbankernes Kreds gives der imidlertid et østerrigsk Institut, som i høj Grad har bidraget til at popularisere Girovæsenet og synes at kunne blive af stor Vigtighed især for den mindre Omsætnings Udvikling, nemlig den østerrigske Statssparekasse. Den oprettedes ifølge Lov af 28. Maj 1882 omtrent med samme Organisation og Formaal som Postsparekasserne i England, Belgien og andetsteds, men har efterhaanden betydeligt udvidet Kredsen af de Tjenester, den kan byde Publikum. Enhver Interessent, der vil holde et stadigt Tilgodehavende af mindst 100 fl. i Statssparekassen, faar derved Adgang til Deltagelse i dens Checkomsætning. Dette medfører ikke alene Tilladelse til ved Checks at disponere over sit Tilgodehavende, men ogsaa adskillige andre Fordele, saasom Ret til ved Indsendelse af en saadan Check at beordre Beløbets Oversendelse i Postanvisning til en opgiven Adressat i Ind- eller Udland, Ret til at faa Postanvisnings- og Efterkravsbeløb inkasserede og direkte krediterede paa sin Konto hos Sparekassen m. m. samt — hvad der her interesserer os — Ret til at lade Beløb overføre direkte fra sit Folio til en anden Kundes Folio. Denne Girovirkosomhed, som officielt benævnes med det noget vildledende Navn »Clearing-Verkehr«, indførtes d. 7. Juli 1884 og antog snart et stort Omfang; i det følgende

Aar 1885 var Antallet af slige Overførsler fra Konto til Konto allerede voxet til c. 116000 med et samlet Beløb af 40 Millioner fl., og Tallene for det første Kvartal af 1886 oversteg meget betydeligt Tallet for hele Aarsomsætningen i 1885. Da Statssparekassen i 1886 havde 4172 Opsamlingssteder og da de deri indsatte Midler nyde ikke alene Skattefrihed og Fritagelse for Exekution, men ogsaa Portofrihed ved alle Omsætninger, frembyder dette Institut Muligheden for en mægtig Udvikling. Men det skal dog ikke lades uomtalt, at det har været Genstand for en stærk Kritik, netop paa Grund af den Sammenblanding af Sparekasse og Girobank, som det indeholder, og at man har beskyldt det for at arbejde med uforholdsmæssigt store Omkostninger, der falde Statskassen til Byrde*).

III.

Spørger man, hvorfra de Pengemidler komme, der fylde de tyske Bankers Giroregninger, hvilke Samfundsklasser der yde dem, og i hvilken Form de stilles til Bankernes Raadighed, saa lade disse Spørgsmaal sig tildels nogenlunde besvare efter det foreliggende Materiale, i det mindste for den tyske Rigsbanks Vedkommende. Denne Banks dominerende Stilling berettiger i alt Fald til fortrinsvis at søge Svaret hos den.

Ifølge en Optælling af den tyske Rigsbanks Girokunder udgjorde i 1879 Købmændene (derunder indbefattet Forsikringsselskaber, Mæglere o. fl.) 95 pCt.;

*) Jfr. Th. Laves i Schmollers Jahrb. f. Gesetzgebung 1886 S. 273 ff.

knapt 2 pCt. vare offentlige Kasser, Resten (3 pCt.) Privatfolk. Læger, Sagførere o. s. v.*). Antallet af Girokonti, som dengang var c. 4800, er dog senere voxet stærkt (i Novb. 1888 til c. 7900), uden at en tilsvarende Opgørelse ses at foreligge, og den har for saa vidt mindre Værdi, som de forskellige Bankpladser synes at stille sig meget forskelligt med Hensyn til Befolkningens Brug af Girokonti. I Hamburg var saaledes i 1879 Privatfolk relativt langt stærkere repræsenterede end i hele Riget. De offentlige Kasser, som procentvis kun udgøre et saa ringe Kontingent af Girokunderne, spille imidlertid en saa meget betydeligere Rolle, naar Talen bliver om de Summer, de kaste ind i Giroomsætningen. Navnlig Postvæsenets Deltagelse i denne Omsætning medfører for hele Befolkningen store Lettelser og Besparelser, og selv Statskasserne benytte sig i høj Grad af Rigsbanken i samme Øjemed; efter Regnskabet for 1888 gik i dette Aar c. 1578 Millioner Mark ind og c. 1548 Millioner ud paa Rigets og Forbundsstaternes Girokonti.

Man maa dog ikke forestille sig, at disse Giromidler udelukkende hidrøre fra disponible Pengebeholdninger, der indsættes til midlertidig Forvaring og senere Disposition hos Bankerne. Det er endog en langt mindre Del, end man paa Forhaand skulde tro, der skyldes kontante Indbetalinger. Ifølge den gældende Bankpraxis — en Praxis, der forøvrigt tildels ogsaa er indført i nordiske Banker — udbetales Bankernes Forstrækninger til Publikum nemlig ikke i Penge eller Banksedler, men krediteres vedkommende Kundes Folio og komme altsaa

*) Jfr. Hartung l. c. S. 42.

til at figurere som et i Banken af Kunden indsat Beløb, indtil der er disponeret derover. Den tyske Rigsbanks Reglement indeholder saaledes, at »alle Betalinger, som Indehaveren af en Girokonto har at modtage af Banken, altsaa ikke alene for de hos Banken betalbare Vexler og Checks, men ogsaa som Valuta for diskonterede Vexler og tilstaaede Lombardlaan, ydes ikke kontant, men krediteres hans Girokonto«. Ogsaa paa anden Maade søger man for at »made« Girokontoen til Lettelse for Kunderne. Det er nemlig efterhaanden blevet mere og mere almindeligt, at de store Banker foretage Inkaseringer for deres Girokunder mod en ganske ringe Afgift, og den tyske Rigsbank er ogsaa i den Henseende gaaet et vigtigt Skridt videre. Den tillader Girokunderne at indlevere Vexler, Anvisninger, Regninger o. s. v. i kvitteret Stand til Inkasso kort før Forfald, hvorefter Banken præsenterer dem til Betaling og stiller de indgaaede Beløb enten samme Dag, de ere betalte, eller senest følgende Morgen til Kundens Raadighed paa Girokonto. Herfor beregner den ingensomhelst Afgift; kun naar Betalingen ikke erholdes — i hvilket Tilfælde Banken ikke befatter sig med Optagelse af Protest — opkræver den en ubetydelig Godtgørelse (20 pf. pr. Stk.) af Kunden.

Det allerstørste Beløb, der indgaar i Giroomsætningen, hidrører imidlertid — som Hensigten med hele Institutionen jo ogsaa er — fra Transporter fra en Konto til en anden. Ved at inddrage sine talrige Afdelingskontorer (232 udgjorde de i Avgust 1888) i Giroapparatet er det lykkedes Rigsbanken at byde Omsætningen hidtil ukendte Lettelser. Der fordres nu ikke mere Besvær og ikke større Udgift til at overføre et Beløb

fra den ene Ende af Tyskland til den anden, end der før krævedes til at anvise det til en Person paa samme Plads. Rigsbanken betjener sine Girokunder i denne Retning gratis og med den største Hurtighed. Ganske vist gælde de herhen hørende Bestemmelser i deres fulde Omfang ikke alle Bankens Kontorer, men kun Hovedbanken, de saakaldte »Reichsbankhauptstellen«, »Reichsbankstellen«, »Reichsbank-Kommanditen« og nogle faa »Nebenstellen«; men ogsaa for de øvrige Kontorer komme de til Anvendelse med nogle Begrænsninger af mindre Betydning, tildels gennem det nærmeste større Filiakontor som Mellemed.

Til denne Udvidelse af Giroomsætningen fra den enkelte Plads til det hele Land knytter sig endeligt en af Rigsbanken indført Lettelse, der strængt taget gaar endog videre, end det til Grund liggende Princip, den gensidige Adgang til Transporter mellem Kunderne, medfører. Banken modtager nemlig Indskud for sine Girokunder ogsaa af Personer, der ikke staa i nogen Giroforbindelse med Banken, til Overførelse paa en udenbys Kundes Girokonto. Dog maa en slig Indsætning ikke understige 100 Mark, og der betinges herfor en ubetydelig Provision ($\frac{1}{10}$ pro mille, mindst 20 pf.). En tysk Købmand kan altsaa f. Ex. af sin Rejsende efterhaanden erholde de Beløb denne oppebærer rundt omkring i Tyskland, paa Firmaets Rigsbankkonto med en Udgift, der er mindre end Porto'en vilde medføre, og med langt større Tryghed.

Endnu et sindrigt Middel har den tyske Rigsbank, nærmest efter engelsk Mønster, benyttet sig af til at koncentrere Omsætningen paa Giro, særligt i det Øjemed at undgaa unødvendige Kasseudbetalinger. Over

sit Tilgodehavende kan Kunden nemlig disponere ikke alene ved at hæve Beløb kontant og ved at foretage Overførsler til andre Konti, men særligt opmuntres han til at domiciliere sine Vexelakcepter hos Banken, som herfor af ham ikke beregner sig nogen Provision, eller dog hos et andet Bankinstitut, der staar i daglig Afregning med Rigsbanken. Denne Lettelse er desuden nu yderligere bleven udvidet derhen, at ogsaa de hos en Girokunde selv domicilierede Vexler kunne gøres betalbare hos det Rigsbankkontor, der fører hans Konto, ved en simpel Paategning paa Vexlen. Alt, hvad Banken forlanger for at indløse Vexlen, er kun Advis i rette Tid. Det er tydeligt, at hvis det lykkes at gøre en slig Domiciliering almindelig og hvis Kunderne samtidigt i fuldt Maal ville gøre Brug af Banken som deres Inkassator, saa ville disse to Operationer i Forening repræsentere en ny Form af Giroomsætning fra Vexeldebitors (den domicilierende Kundes) til Vexelkreditors (den inkasserende Kundes) Konto uden nogen Brug af Kasse.

Det tekniske Apparat, hvorved disse forskellige Formaal opnaas, er yderst simpelt. Naar nogen vil aabne en Girokonto hos Rigsbanken — hvad denne vistnok aldrig uden særligt tvingende Grunde nægter hæderlige Personer, som bo indenfor dens Rayon — faar han tre smaa Bøger: en Kontrabog og to Anvisningsbøger. I Kontrabogen indføres efterhaanden alle indsatte Midler (i Kredit) og alle Dispositioner paa disse (i Debet): Kreditposter skulle indføres af Rigsbankens Funktionærer, og andet Bevis for Midlernes Modtagelse end denne Indførelse giver Banken ikke: Debetposter kunne indføres af Kunden selv, og Banken overlader gerne denne

Del af Arbejdet til ham. Kontrabogen bør hyppigt forevises Banken for at lette Kontrollen. Den ene Anvisningsbog indeholder »hvide Checks« eller Anvisninger, bestemte til at hæve Beløb eller til at bruges som Betalingsmidler til andre; Rigsbankens Formular til disse indeholder, at de ere betalbare til Ihændehaveren, og en Ophævelse af denne Klausul vil Banken ikke tillade, da den ikke kan indlade sig paa at prøve Præsidentens Legitimation, hvorimod de fleste andre Banker tillige godkende Ordrechecks. Den anden Anvisningsbog indeholder »røde Checks«, Ordre til Banken om Overføring af Beløb fra Udstederens Konto til en anden Konto; disse indleveres, naar de skulle benyttes, af Kunden til Banken direkte (ikke til den, der skal krediteres for Beløbet) og kunne altsaa i Virkeligheden ikke kaldes Anvisninger i retlig Forstand. Til Betyggelse for Omsætningen i hvide Checks har man indført en Forsigtighedsregel i Analogi med det engelske »crossing«, hvorved Papirets ubegrænsede Omsættelighed ophæves. Da en virksom Prøvelse af Præsidentens Legitimation jo nemlig i Virkeligheden er ugørlig i et travlt Banklokale — selv om den ikke som ved Rigsbankens Ihændehaverklausul aldeles falder bort — saa giver man Publikum Adgang til at skrive eller trykke tværs over Checkens Forside: »Nur zur Verrechnung«*), og en saaledes mærket Check tør ikke af Banken indløses med rede Penge; den kan kun benyttes til Afskrivning paa en eller anden Konto i Banken, og hvem der ikke har Brug for den i saadant Øjemed, maa skaffe sig Penge

---

*) Den tidligere brugte Formulering »Nur zahlbar an einen Giro-Kunden der Reichsbank« er nu forladt som mindre praktisk (O. Koch).

for den hos en anden Bank eller Bankier, der kender ham, og som atter paa sin Side kan bruge den i sin Afregning med den Bank, paa hvilken den lyder.

Thi i den indbyrdes, daglige Afregning mellem de ledende Bankinstituter munder hele Systemet ud; den er det Punkt, hvor Giroomsætningen har opfyldt sit Formaal og hvor Clearingsystemet, der jo i Grunden er Bankernes eget Girokonto hos en fælles, i dette Øjemed skabt Anstalt, griber ind i Maskineriet for at realisere den store Opgave: Bestridelse af alle Samfundets Betalinger saa vidt muligt uden Penge. Vel ere de Resultater, der i Tyskland ere opnaaede i denne Retning, for intet at regne mod dem, London og New-Yorks Clearing-houses kunne opvise; men man er dog i Betragtning af den korte Tid, denne Del af Systemet har virket der, kommet ret godt paa Vej. Det første »Abrechnungsstelle« oprettedes nemlig i December 1883 mellem Rigsbanken og 16 andre Banker og Bankfirmaer i Berlin, og nu bestaa slige Anstalter allerede endvidere i Bremen, Breslau, Dresden, Frankfurt a. M., Hamburg, Köln, Leipzig og Stuttgart. Principet i deres Forretningsgang er det samme som hos de øvrige kontinentale Afregningsanstalter (Frankrigs, Italiens, Østerrigs), hvilke alle have taget de engelske Forbilleder til Mønster; paa Enkelthederne heri kan denne Fremstilling ikke nærmere indlade sig*).

Den tyske Rigsbank fordrer intet bestemt Minimum som Beholdning paa Girokonto, men forbeholder sig

---

* Se herom Emil Meyers Artikel »om Cheque- og Clearing-housesystemet« i Nationaløkon. Tidsskr. XVII. (1881) S. 28 ff. Nærværende Fremstilling frembyder helt igennem Paralleler til de der fremsatte Betragtninger.

Fastsættelsen af et saadant for hver enkelt Kundes Vedkommende; thi den vil holde selv de mindste Bedrifter Vejen aaben til at deltage i Giroomsætningen, paa samme Tid som den ved at tage Initiativet til Afregningsanstaltnernes Oprettelse har gjort det første Skridt til at bringe den store Omsætning ind i Giroteknikens Former. Set som Helhed er Rigsbankens Organisation af Indlaansvirksomheden et mægtigt Forsøg paa i Tyskland at skabe de samme Resultater ud fra de nationale Girotraditioner, som den britisk-amerikanske Kredithusholdning har opnaaet ved andre Midler.

IV.

For at danne sig en begrundet Mening om den Betydning, der tilkommer Giroomsætningen hos de forskellige, i det foregaaende nævnte Instituter dels relativt indbyrdes, dels absolut i Forhold til hele Samfundets Behov af Omsætningsmidler, maa man selvfølgelig ty til en nøjsommelig statistisk Opgørelse af disse forskellige Bankers Regnskaber fra Aar til Aar. Det tør imidlertid paastaas, at en saadan Opgørelse, foretagen paa Grundlag af Bankernes egne Aarsregnskaber, i Reglen ikke vil give et tilfredsstillende Udbytte. Dertil mangler der i alt for høj Grad en fast og almindelig Praxis i slige Regnskabers Affattelse. Om de ogsaa som oftest indeholde Angivelse af, hvor store Beløb der ved Regnskabsterminens Slutning indestaa paa Girokonto — og selv dette er ikke altid Tilfældet, da flere Banker foretrække at slaa Giromidler og Kontokurantsaldi i al Almindelighed sammen i en Post eller at skjule Giromidlerne under en almindelig Indlaans-

rubrik -- saa give de dog sjældent Oplysning om Bevægelsen paa Girokonto i Aarets Løb, hvor meget der er gaaet ind og ud, hvor mange Foliohavere der benytte sig af denne Konto, paa hvad Maade og i hvilke Beløb Dispositionerne finde Sted o. s. v. Og det er dog paa disse Spørgsmaal, man helst vil have Svar, naar man søger at danne sig et Billede af Girobevægelsen. Det er overhovedet et Savn, som føles ved de fleste dybere gaaende bankvidenskabelige Undersøgelser, at saa faa Stater have draget Bankomsætningen ind under den officielle Statistik, og at de Stater, der have gjort det, behandle den saa lidet fyldigt. Thi hvor ringe Sikkerhed denne end giver for en fuldt paa-lidelig og ensartet Besvarelse af alle banktekniske Spørgsmaal, frembyder den dog Mulighed for et Overblik, som ingen privat Undersøgelse kan forskaffe, og tilvejebringer den Kontinuitet i Opgivelserne, der fremfor alt er Betingelsen for en virkelig Forstaaelse af Omsætningslivet.

Der skal som Følge deraf ikke her gøres noget Forsøg paa i tabellarisk Form at fremstille vor Tids Giroomsætning, navnlig da de eneste Lande, hvor den har faaet en betydelig Udbredelse, Tyskland og Øster-rig, ikke hertil give fuldt brugbart statistisk Materiale. Derimod skal der som Illustration til den foregaaende Skildring anføres nogle statistiske Data fra et Par enkelte Instituter, der med Udførlighed og Omsigt have søgt at at gøre Rede for Giroomsætningens Væxt indenfor deres egen Kreds, og blandt disse da atter i første Række fra den tyske Rigsbank.

Til Oplysning om Indsætningernes Totalbeløb og det i Gennemsnit indestaaende Beløb paa den preussiske

Banks og den tyske Rigsbanks Girokonto tjener følgende Tabel:

	Indbetalt paa Girokonto.	I Gennemsnit indestaaende paa Girokonto.
Den preussiske Bank.		
	Millioner Thaler.	Millioner Thaler.
1847...	42,415	0,799
1848...	20,714	0,959
1849...	24,040	0,794
1850...	32,680	0,368
1851...	28,446	0,318
1852...	31,681	0,733
1853...	38,406	0,589
1854...	41,060	0,682
1855...	48,307	0,388
1856...	48,652	0,686
1857...	48,148	0,711
1858...	29,277	0,267
1859...	29,821	0,530
1860...	23,165	0,372
1861...	30,347	0,639
1862...	35,004	0,579
1863...	35,098	0,285
1864...	33,638	0,209
1865...	32,232	0,347
1866...	41,277	0,325
1867...	31,440	0,495
1868...	31,774	0,377
1869...	36,805	0,258
1870...	69,380	1,345
1871...	127,227	2,374
1872...	364,783	23,312
1873...	561,420	86,600
1874...	174,525	48,405
1875...	135,440	12,754
Den tyske Rigsbank.		
	Millioner Mark.	Millioner Mark.
1876...	8392,278	70,594
1877...	13518,284	99,070
1878...	13645,338	109,999
1879...	15216,593	128,790
1880...	17618,408	124,998

Millioner Mark.	Millioner Mark.
1881... 18724. ₁₆₇	126. ₉₈₂
1882... 18100. ₁₅₈	111. ₃₆₀
1883... 21903. ₁₂₉	129. ₈₀₉
1884... 26334. ₉₈₁	155. ₂₁₃
1885... 26932. ₃₄₉	162. ₄₆₉
1886... 28625. ₅₅₁	206. ₅₅₇
1887... 29437. ₃₃₅	229. ₁₂₁
1888... 31896. ₀₃₀	235. ₀₈₈

Af hvilke Bestanddele denne Omsætning er sammensat, fremgaar af den tyske Rigsbanks Aarsberetning. Her anføres Tallene fra sidste Regnskabsaar 1888:

Indbetalingerne paa Girokonto udgjorde i Millioner Mark:

Kontant	6570. ₉₉₃
Ved Diskontering af Vexler	3241. ₉₇₉
Ved Inkasseringer	854. ₉₃₁
Ved Overførsel fra samme Plads...	11327. ₉₉₁
- - - anden - - ...	9900. ₁₃₆
	<hr/>
Millioner Mark	31896. ₀₃₀

Udgaaende Poster paa Girokonto udgjorde i 1888:

Kontant	10444. ₃₂₇
Ved Indløsning af domicilierede Vexler	1322. ₇₀₆
Ved Overførsel til samme Plads...	11327. ₉₉₁
- - - anden - - ...	8833. ₄₂₀
	<hr/>
Millioner Mark	31928. ₉₁₆

I disse Tal er dog ikke medregnet Omsætningen paa det tyske Riges og Forbundsstaternes Konti. Medtages ogsaa disse, gaar Talomsætningen paa Girokonto for 1888 op til de svimlende Beløb:

Millioner Mark.	
Indsat ...	33427. ₁₅₁
Udtaget .	33477. ₂₂₆

hvilket vil sige henved $33\frac{1}{2}$ Milliarder Mark om Aaret eller omtrent $111\frac{2}{3}$ Millioner Mark om Dagen paa hver Side af denne Konto, Aaret regnet til 300 Arbejdsdage.

Den egentlige Girooverførsel fra Konto til Konto udgør dog, som det vil ses, en Del mindre. Af de paa Giro-Konto i 1888 indgaaede c. 31.₉ Milliarder Mark bestod jo nemlig 9.₈ Milliarder eller c. 30.₈ pCt. af kontante Indskud og diskonterede Vexlers Nettoprovenu, saa at kun Resten eller 22.₁ Milliard — c. 69.₂₂ pCt. vare rene Overførsler. Ligeledes medgik paa Kontoens modsatte Side c. 11.₇ Milliarder eller c. 36.₈ pCt. til kontante Udbetalinger og til Indløsning af domicilierede Vexler, saa at kun c. 20.₂ Milliarder eller c. 63.₂ pCt. benyttedes til Overførsel. Dette Forhold synes efter de senere Aars Regnskaber overhovedet at være nogenlunde konstant, saa at man i rundt Tal kan sige, at omtrent $\frac{2}{3}$ af hele Giroomsætningen bestaar i virkelig Overførsel fra Konto til Konto. Ligesom Rigets og Forbundsstaternes Omsætninger dog ikke her ere medtagne, fordi de fornødne Data til Bedømmelse af Maaden, hvorpaa de deltage deri, mangle, saaledes bør det paa den anden Side bemærkes, at der i Opgørelsen heller ikke er taget Hensyn til de af Ikke-Girokunder til Girokunder indbetalte Beløb, hvilke ere voxede fra c. 134 Millioner Mark i 1876 til c. 1331 Millioner Mark i 1888 (i 1887 endog c. 1426 Millioner Mark). Overførslerne udgjordes i 1888:

paa samme Plads af 374433 Poster eller i Gennemsnit pr. Overførsel — Mark 30253,
 fra en Plads til en anden af 961885 Poster eller i Gennemsnit pr. Overførsel — Mark 9182,

fra Ikke-Kunder til Kunder af 475616 Poster eller i Gennemsnit pr. Overførsel $\approx$ Mark 2798, hvilket ganske vist tyder paa, at Benyttelsen af denne Konto fortrinsvis falder paa Omsætningens højeste Lag, paa Pengeanstalterne og de større Forretningsdrivende. Dette Forhold stiller sig dog ved Rigsbankens forskellige Kontorer ingenlunde paa samme Maade.

Som det fremgaar af foranstaaende Tabel, har Rigsbanken som Vederlag for sit Arbejde paa Girokonto nu den rentefrie Brug af henved 235 Millioner Mark. Hvor stort dette Beløb end er, udgør det dog kun lidt mere end Halvdelen af Bankens Kasse i præget tysk Mønt (d. 31. December 1888 c. 422 Millioner Mark) og kun henved Fjerdedelen af Bankens gennemsnitlige Seddelcirkulation (i 1888 c. 933 Millioner Mark). Men medens det gennemsnitlige Noteomløb siden Rigsbankens Stiftelse kun er voxet med henved 36.₂ pCt., strængt bunden som Seddelemmissionen jo er ved Kontingenterings- og Dækningsforskrifter, er det gennemsnitlige Giroomløb samtidigt voxet med 235.₅ pCt. Hvad særligt angaar Omsætningshastigheden af Giromidlerne eller det Antal Betalinger, som bestrides med de paa denne Konto indestaaende Midler, saa angives den ved Forholdet mellem det i Gennemsnit indestaaende Beløb og Omsætningens Totalbeløb, dette regnet af Kontoens ene Side. For 1888 udgjorde dette Forhold 31896 : 235, altsaa Omsætningshastigheden c. 135.₇, og de to foregaaende Aar udvise omtrent samme Forhold. Aarene 1882—85 vise derimod en noget større Omsætningshastighed (mellem c. 161 og 169). Disse Tal angive vel ingenlunde en saa livlig Frekvens, som engelske

Samfund kunne opvise, men ere dog en hel Del mere, end vi i Norden ere naaede til*).

*) En Sammenligning med nordiske Bankforhold kan allerede af de i Texten anførte Grunde ikke ventes gennemført. Kun nogle faa Data angaaende Omsætningshastigheden fortjene maaske her deres Plads. Hos de københavnske Hovedbanker var Bevægelsen paa Folio-Konto i 1888 følgende:

	Indsat Mill. Kr.	Indestaaende Mill. Kr.	Omsætnings- hastighed.
Nationalbanken (1888-89)	330 ₃	9 ₀₀₀	33 ₀₃
Privatbanken	311 ₃	4 ₁₅₃	75 ₀₇
Landmandsbanken	128 ₀	1 ₃₁₁	71 ₀₁
Handelsbanken	66 ₂	1 ₀₉₁	60 ₇₇

Disse Tal ere dog ikke ensartet opgjorte; for Landmandsbankens og Handelsbankens Vedkommende er nemlig det i Aarets Løb i Gennemsnit indestaaende Beløb lagt til Grund; for de tvende andre Banker savnes Oplysning i Aarsregnskabet herom, hvorfor det ved Afslutningen indestaaende Beløb er benyttet. Nationalbanken slaar Foliomidler sammen med Kontokuranter, hvad der atter forrykker Forholdet væsentligt. Endeligt har Opgørelsen for Landmandsbanken kun kunnet medtage Hovedkontoret, da Oplysninger om dens inden- og udenbys Filialers Totalomsætning mangler i Regnskabet.

Lignende Uoverensstemmelser findes mellem de svenske Bankers Regnskaber indbyrdes. Blandt disse staar Sveriges Rigsbank med et saa lavt Forholdstal mellem Totalomsætning paa »Upp- och Afskrifning» og indestaaende Midler for 31. Decbr. 1888 som 10₁₇:1 (om Totalomsætningen paa Folio indeholder dens Regnskab derimod ingen Oplysning), og for Privatbankernes Vedkommende bevæger Omsætningshastigheden sig i Reglen mellem 10 og 12; kun nogle faa naa op til 15 og højere. Hos Skandinaviska Kredit-Aktiebolaget, hvor Tallet for 1888 er 37₄₀, ere atter Kontokuranter slaede sammen med de øvrige Indlaan ved Paakrav. — Norges officielle Statistik er den eneste, der i Norden har forsøgt at tilvejebringe Opgivelser om Indlaansfrekvensen hos samtlige Privatbanker. Ifølge det statistiske Centralbureaus Meddelelser var der i 1887 indsat paa Kassefolio hos disse c. 179₁₈ Millioner Kroner og indestaaende paa Kassefolio d. 31. Decbr. 1887 c. 6₅₅₁ Millioner Kroner, hvad der betegner en Omsætningshastighed af 26₀₄.

Det bør ved dette sidste Punkt bemærkes, at »Bank des Berliner Kassen Vereins« i Henseende til Omsætningshastighed er naaet en Del videre end Rigsbanken. En Oversigt over denne Banks Udvikling 1874—1888 viser en langsom Stigning i Giroomsættningens Totalbeløb — fra 6.₈ til 10.₅ Milliarder Mark aarligt; i Aarene 1872—73 var Totalomsættningen dog noget større end nu. Samtidigt er der en ikke ubetydelig Nedgang i det aarligt gennemsnitligt indestaaende Beløb: fra 32.₁ i 1874 til c. 28 Millioner Mark i 1888. Med $\frac{7}{8}$ af det i 1874 indestaaende Beløb kunde denne Bank altsaa i 1888 foretage $1\frac{1}{2}$ Gange samme Omsættning som i 1874. Omsætningshastigheden var herefter i 1888 c. 375 eller 2 à 3 Gange saa stor som Rigsbankens samme Aar; i 1885 var den endog c. 526. Ogsaa i andre Henseender har Kassenverein opnaaet smukke Resultater; saaledes indfriedes af hele det til Inkasso indleverede store Antal Vexler, Regninger o. s. v. i 1871—85 c. $\frac{1}{4}$, i Aarene 1887 og 1888 henholdsvis endog kun c. 20 og 14 pCt. kontant (i 1888 c. 1402 Millioner Mark); de øvrige (i 1888 c. 8763 Millioner Mark) likvideredes ved Afregning paa Konto.

Disse Beregninger skulle som Antydninger kun give en Forestilling om, hvor mange oplysende Slutninger der vilde kunne trækkes fra en fuldstændig, ensartet Opstilling af Bankernes Giroregninger til økonomiske Forhold af stor Interesse. At forfølge dem videre her vilde kræve en uforholdsmæssig Plads og stille for store Fordringer til Ikke-Bankmænds Taalmodighed.

V.

Den ovenfor givne Fremstilling af Girovæsenets nyeste Udvikling kan blandt andet maaske give et lille Bidrag til Besvarelsen af et Spørgsmaal paa Dagsordenen i vor Tids Økonomi, det Spørgsmaal nemlig, om der med Haab om et tilfredsstillende Resultat kan arbejdes hen til at forsyne Samfundet med Omsætningsmidler ved Kreditens Hjælp i et Omfang, der vil kunne indvirke paa Prisdannelsen. Som bekendt anse mange Økonomer Pengemængden for utilstrækkelig og søge i Guldets aftagende Produktionsforhold en af de vigtigste Grunde til de senere Aars Prisfluktuationer paa Varemarkedet. Det er ganske vist ogsaa fra denne Side indrømmet, at Kreditmidlernes Tilvæxt i de senere Aar kan modvirke det Minus i Betalingsmidler, som en aftagende Guldproduktion i Forbindelse med en stigende Efterspørgsel efter Guld paa Grund af Sølvets Demonetisation har frembragt; men det formenes, at den Tilgang i Omsætningsmidler, der ved Kreditens Hjælp kan skabes, er saa utilstrækkelig og voxer saa langsomt, at der intet stort Udbytte kan ventes af dette Palliativ i en overskuelig Fremtid*).

Selvfølgelig er det vanskeligt at afgøre, hvor stærk Fart Brugen af Kreditmidler skal tage for at tilfredsstille de Krav, man i nævnte Retning vil stille til dem; men der ligger dog sikkert i denne sidste Opfattelse en Undervurdering af Kreditmidlernes Expansionsevne.

---

*) Jfr. hos os Prof. W. Scharling i nærværende Tidsskr. 1889 S. 190—91. Som Udtalelse af Vægt i modsat Retning mærkes: H. Forssell, Studier och Kritiker II S. 147; se ogsaa den svenske »Bankkomité's» Betænkning af 1883 I S. 233 Note.

Giroomsætningens hurtige Tilvæxt i Tyskland og Øster-
rig netop i de seneste 15 Aar, en Udvikling, der
skyldes de ledende Bankinstituters eget raske Initiativ,
viser snarere, at Bankteknikens nuværende Standpunkt
aabner Samfundet Muligheder for at skabe en rigelig
Tilførsel af nye Omsætningsmidler uden nogen Opofrelse
af Betydning. For at naa til fuld Udfoldelse af disse
Muligheder kræves der imidlertid en Samvirken af flere
Faktorer. Først bør det i højere Grad gaa op for
Bankerne, at de i Udviklingen af Giroomsætningen have
et Middel til at forsyne sig med store Indlaansmængder
mod en lav Rente eller endog uden Rente og til at
skaffe sig et stadigt Indblik i Kundernes Forretnings-
førelse, naar denne passerer saa at sige for Bankernes
Øjne. Til Opnaaelse af dette Øjemed maa de da ind-
føre en Organisation, der byder Publikum alle de Let-
telser og Fordele, som Udlandets Bankpraxis aabner
Adgang til, og lægge Vægt paa en Udvidelse af Filial-
nettets, der navnlig hos Centralbankerne, for hvilke
Hensynet til Fortjenesten ikke staar i første Række, er
en væsentlig Betingelse for den interlokale Betalings-
operations Koncentrering. Dernæst bør Publikum atter
og atter belæres og oplyses om de store Fordele, et ud-
bredt Giro-system gemmer: Letheden ved Opbevaring
af enhver disponibel Pengesum hos Bankerne, Besparing
i Tid, Penge og Ulejlighed ved at benytte Banken paa
en Gang til Kasserer og Bogfører. Den mulige Ned-
gang i Renteindtægt ved Placering hos Banker i Stedet
for som nu overvejende i Sparekasser bør Publikum
anse som opvejet ved Beløbenes umiddelbare Tilgænge-
lighed, og det bør ikke glemmes, at der i Spare-
kapitalernes unaturlige Forøgelse med Midler, der efter

deres Bestemmelse høre til Samfundets disponible Beholdning, netop ligger en ikke uvæsentlig Aarsag til Nedgangen i Kapitalernes Renteafkastning, idet disse disponible Kapitaler gennem Sparekasser optræde som Efterspørgere efter faste Placeringer og trykke Rente-foden for de virkelig opsavede Kapitaler. Endeligt bør ogsaa Lovgivningen yde sin Bistand til at sikre Kreditmidlernes Omsættelighed ved at fastslaa Synspunkterne for deres retlige Behandling.

I disse Retninger er der for de nordiske Lande endnu meget at indhente. Skønt Bankvæsenet i dets nuværende Form er af ældre Oprindelse i Sverige og Danmark end i Tyskland, har den nordiske Bankpraxis ingenlunde i Udviklingen af sine Hjælpemidler holdt Skridt med den tyske. Der har i ældre Tider været gjort forskellige smaa Tilløb til at indpode en eller anden af Girobankernes Forretningsgrene i nordiske Bankreglementer, snart selve Overføringen fra Konto til Konto, snart Domicileringen af Vexler hos Bankerne*);

*) At de gamle Girobanker have staaet Model til det nordiske Bankvæsen ved dets første Grundlæggelse, kan paa flere Punkter paavises. Reglementet af 1657 for Palmstruchs Vexelbank i Stockholm taler allerede om Adgang til »sin avance genom banksedel transportera« og indfører tvungent Bankdomicil for Vexler over 100 Rdr. Sp. Dette sidste indskærpes endog særligt ved den ældste svenske Vexellov (Wäxel-Stadga af 10. Marts 1671 § 29) som Betingelse for selve Vexelretten (»så framt de alla fördelar, som Wäxel-Rätten innehåller, njuta måge, ifall någon irring förefalla kunde«) og det paalægges her særligt Mæglerne at iagttage Domicilforskriften ved Slutsedlernes Affattelse, »så framt de den irring och skada deraf tima kan, icke själfva wilja stå och undgiälla«. Ogsaa den ældste danske Bankoktroj for den københavnske »Assignations-, Vexel- og Laanebank« af 1736 indeholder en noget lignende, men endnu almindeligere Bestemmelse; her foreskrives, at »ingen i København, naar

men dette skete paa Tider, hvor Omsætningslivet var for svagt til at kunne udfylde disse Former, som man havde laant fra større Samfundsforhold, og store Frugter have disse Bestræbelser derfor næppe baaret. I nyere Tider have forskellige større Instituter for deres eget Vedkommende vel stræbt at indføre spredte Reforme i samme Retning. Men for at vække alle de Udviklingsmuligheder, som Nutidens Bankliv gemmer, er det ikke nok sporadisk at adoptere et eller andet Punkt i fremmed Bankpraxis; man maa med Bevidsthed arbejde hen til Indførelsen af Kreditmiddelsystemet i en af dets prægnante Former: som Giro-system, som Checksystem eller som Clearingsystem, for saa vidt man ikke kan magte at sammenarbejde dem alle til et Hele.

Giro-systemet i dets usammensatte Form som Overførsel fra Konto til Konto synes at være det mest elementære Udgangspunkt for en slig Bevægelse og af ikke ringe opdragende Betydning for Publikum. Men da Checksystemet maaske kan siges at være bedre forberedt i nordiske Forretningsvaner, skal det dermed ikke være sagt, at man bør slippe dets Exploitering af Syne, saa meget mindre som Erfaringen taler for, at dette System frembyder Betingelserne for en endnu

---

forlanges, bør vægre sig ved Betaling i Banken, som en for alle almindelig Kasse, at præstere eller modtage, se Fdg. 8. Marts 1737 § 15.₂. Af nyere Love for nordiske Banker indeholder saavel Nationalbankens Reglemente af 27. Juli 1818 § 20 som Oktrojen for Norges Bank af 14. Juni 1816 § 31 Regler for Overførsel af indestaaende Beløb fra en Konto til en anden saadan, dog under unødvendigt tunge Former. Ifølge Nationalbankens Regl. skal det ske »med begges Samtykke«, ifølge den norske Oktroj kræves en Anvisning, underskrevet af baade Udsteder og Modtager.

fuldkomnere Udvikling af Kreditmidlernes Omsætningsfunktioner. En saa stor Fuldendthed i Brugen af Repræsentativer og Surrogater for Penge, som er opnaaet ved Checksystemet i England og Nordamerikas Fristater, har Tyskland paa ingen Maade opnaaet ved Girosystemet. Til Afslutning paa denne Undersøgelse skal det da optages til Overvejelse, hvorledes disse tvende Systemer forholde sig til hinanden, hvad deres pengeerstattende Evne angaar.

Checksystemets fortrinlige Virkninger hvile navnlig paa tvende Egenskaber: paa dets store Assimilerings-evne eller dets Mulighed for at afpasses efter hver enkelt Omsætnings umiddelbare Behov, saa at der ikke disponeres over mere af de hos Banken indestaaende Midler og ikke disponeres før, end Hensynet til Kundens Betalinger gør fornødent — og paa Letheden ved dets Anvendelse, idet der ikke kræves nogen Henvendelse til Banken for at skabe Omsætningsmidlet, men dette frembringes af den, der har Brug for det, og i samme Øjeblik, han har Brug for det, alene ved Udfyldelse af en Anvisningsblanket. I sidste Henseende staar dette System altsaa over Girosystemet, der i sin usammensatte Form forudsætter en Henvendelse til Banken fra den Betalendes Side eller i det mindste Indsendelsen af en Overføringsordre. Ganske vist kan saa til Gengæld Modtageren af Beløbet paa Giro spare sig at henvende sig til Banken, der af sig selv fører Beløbet over paa hans Konto — nu til Dags i det mindste kræves ikke som hos de gamle Girobanker personlig Tilstedeværelse i Banken fra begge de Vedkommendes Side. Men hertil bør bemærkes, at i det fuldt udviklede Checksystem er Checkens Omsættelighed

saa stor og omgiven af saa stærke juridiske Garantier, navnlig i Retning af Regres mod Udsteder og Endos-senter, at Modtagerens Forpligtelse til personlig at kræve Beløbet hos Banken ikke forudsættes, men meget mere — i al Fald, hvor Checksystemet er naaet saa vidt, at det er forenet med Clearingsystemet — afløses af en Forpligtelse til atter at give Checken i Betaling hos en Bank (crossing-Klausulen). Hvad Bekvemmelighed angaar, tør dog i vor Tid det ene System næppe gøre Fordring paa at foretrækkes synderligt for det andet. Og i Assimileringssevne staaer Girosystemet som jævntillettet med Checksystemet; det indeholder jo ogsaa Muligheden for at afpasse Dispositionens Omfang og vælge dens rette Øjeblik ganske efter den disponerendes Behov; begge disse Kreditmidler staa heri over det, der endnu i de fleste Samfund har Overvægten, nemlig Banknoten.

Som Fortrin hos Checksystemet i Forhold til Giro vil man vel snarere nævne, at Checken kan udstedes og fungere som Betalingsmiddel uden Hensyn til, om Modtageren har Regning hos den Bank, paa hvilken der anvises. Til Gengæld maa det dog i Checkomsætningen omvendt forlanges, at den, der vil benytte Banken til at gøre en Udbetaling, staaer i et Kreditorforhold til Banken. Dette sidste fordredes ganske vist ogsaa oprindeligt hos Girobankerne, da Omsætningen jo kun skete fra Konto til Konto. Men ligesom de moderne Girobanker have adopteret Checken som Dispositionsmiddel for at sætte Regningshaveren i Stand til at hæve Beløb personlig eller til at give Betaling til andre end Bankens egne Kunder, saaledes have de jo paa den anden Side indført, at der tages imod Ind-

sætninger paa en Kundes Girokonto ogsaa fra Tredjemand, der selv ingen Konto har. Giver Checken altsaa unægteligt større Frihed i Valget af, til hvem der betales, saa giver Girosystemet i dets moderne udvidede Form saa meget mere Frihed i Valget af, af hvem der betales.

Ogsaa kunde man vel nævne Retninger, i hvilke Girosystemet har Fortrin fremfor Checksystemet. Den Afkortning i Betalingsoperationen, som herved opnaas, er jo den størst tænkelige: Overførsel af Værdierne sker alene ved Bogførerens Noteringer, uden at der behøver at blive Brug for nogensomhelst Kasseudtælling, og i saa forsvindende kort Tid, at den Betalendes midlertidige Garanti for Beløbets Indgang overhovedet ikke kommer til Syne. Det er netop Nødvendigheden af en slig Garanti fra Assignantens, Udstederens Side, der lægger Checkens Benyttelse i vore Samfund saa mange Hindringer i Vejen; det er den Dobbeltthed i dette Kreditmiddel, at det paa en Gang skal bruges som Betaling — altsaa til Ophævelse af en bestaaende Forpligtelse — og alligevel ikke er Betaling, da det jo i denne Henseende maa komme an paa, om Checken ogsaa virkelig indfries af Banken, det er denne Dobbeltthed, der for den juridiske Betragtning volder saa stor Vanskelighed, gør dens Forhold til almindelige Anvisninger saa tvivlsomt. Derimod er Girotransporten en ren og klar Betaling, som paa Forhaand kan anses for godkendt som saadan af Parterne, der jo netop i dette Øjemed aabne Konto hos Banken. Endvidere skal det ikke glemmes, at den Mulighed for Forfalskninger, der ogsaa spiller en vis Rolle som Motiv for et Samfunds Uvilje mod Checkomsætning — og med Rette, da

-lige Misbrug ikke alene ret ofte forekomme, men endog let give Anledning til Tvivl om, hvem der retligt set bør løbe Risikoen derved, Banken, der har indløst den falske Check, eller Modtageren, der i god Tro har taget den i Betaling — at denne Mulighed ikke har noget tilsvarende i Giroomsætningen. Faren for Tab ved Checkens Tilintetgørelse eller Forkommen er ligeledes forsvunden i den rene Giroomsætning.

Som det da heraf viser sig, frembyde baade Checksystemet og Girosystemet hvert for sig Mulighed for ejendommelige Fordele; den største Udsigt til Opnaelse af Øjemedet, Omsætningens Benyttelse af Kreditmidler i Stedet for Penge i det videste Omfang, vindes selvfølgelig ved begge Systemers Forening, hvor denne er at opnaa. Ligesom der i Tyskland er gjort meget for at lette Indførelsen af Checken — mange Jurister mene dog, at en Checklov, der fastslaar dette Omsætningsmiddels Ejendommeligheder som Retsregler, først og fremmest hertil fordres — saaledes have andre Lande, hvor Checken er i mere almindelig Brug, stræbt at indføre Giro-Institutioner i deres Bankpraxis. I England sker, saa vidt vides, Overførsel fra Konto til Konto endnu ved Hjælp af Checken som Mellemlid. Derimod har Frankrigs Bank ved Indførelsen af de saakaldte »bons de virements rouges« og »chèques déplacés« aabnet Adgang til Transporter mellem Kunder henholdsvis ved samme Bankkontor og ved forskellige Kontorer, sidstnævnte dog som Regel kun mod særlig Afgift, og den belgiske Nationalbank har ligeledes indført Brugen af tilsvarende »bons de virements« *).

*) Jfr. D. Davidson, Europas Centralbanker (Ups. 1886 S. 33 og 62.

Først naar det bliver almindeligt overalt at aabne Omsætningen disse nye Baner, og først naar det lykkes at forene dem til den Centralisering af al Betalingsvirksomhed, som Clearingsystemet betegner, først da har man gjort sit til at undgaa det Spild af Kræfter og Tid og til at spare den hensigtsløse Omflytning af Metaller, der karakteriserer vor Pengehusholdnings nuværende Standpunkt.

Stockholm, Oktober 1889.